

KLOBUKY, okr. Kladno, Středočeský kraj

Menhir

Datec nejasná

Význam: Jeden z mála dokladů megalitické architektury u nás.

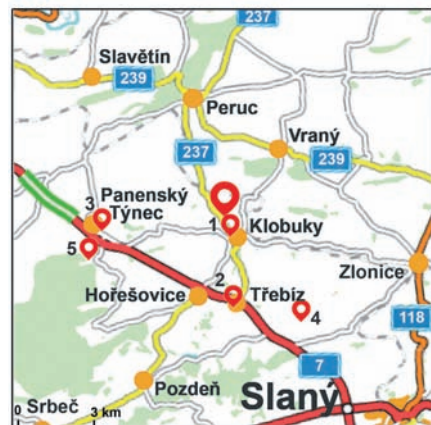
Historie: Slovo *menhir pochází z keltských jazyků a znamená „dlouhý kámen“. Menhiry jsou jedním z charakteristických typů tzv. *megalitických památek. Obecně lze menhir definovat jako kámen, který byl záměrně zasazen do země tak, aby jeho nejdelší osa byla svislá. V zemi je většinou upevněna pětina až čtvrtina jeho celkové délky, příp. mohl být ukotven konstrukcí z kamenů. Královstvím menhirů je Bretaň, kde je jich nejvíce (přes 4 tisíce; většina z nich tvoří řady nebo kruhy, samostatně stojících je jen asi čtvrtina) a jsou také největší. Největším stojícím menhirem v Bretani je kámen v Kerloas, který měří kolem 11 m a původně dosahoval výšky až 12 m. Ve Francii bývají kameny opracované

a zaoblené, ve střední a severní Evropě jsou naopak zcela neopracované nebo jen lehce upravené do typického homolovitého tvaru.

Důvodů ke vztyčení menhiru se nabízí celá řada. Mohlo se jednat o pohřební památku či kenotaf (symbolický prázdný hrob), místo s kultovním, rituálním nebo ceremoniálním významem, příp. označení svatyně. Menhiry mohly ale také plnit čistě praktické funkce – např. jako orientační body nebo hraniční kameny. Stáří menhirů, tedy doba jejich vztyčení, je velmi těžko určitelné. V západní Evropě bývají zpravidla řazeny do tamního neolitu (odpovídajícího zhruba našemu období eneolitu), ale vyloučen není ani jejich vznik v době výrazně pozdější. Ať už byly menhiry vztyčeny kdykoliv, nepochybně hrály významnou roli i v následujících obdobích.

↑ Menhir u Klobuk připomíná z dálky shrbenou lidskou postavu. Foto Z. Kačerová, 2013.

□ Plán lokality M. Langová.

Menhiry byly vždy opředeny tajemstvím a řadou pověr a legend. Především z Bretaně je doložena celá řada zvyků, které byly ještě v 19. století živé, přestože se je snažila církev vymýtit jako pohanské již v raném středověku. Z lidského konání je patrný strach a úcta ke kamenům. Bretaňským menhirům byla přisuzována moc zajišťovat manželům četné a zdravé potomky, léčit neplodnost a další nemoci, kromě toho měly některé kameny zaručit ženám, že si udrží manželovu věrnost. Jiné kameny zase mohly posvěcovat obchodní dohody a přísahy snoubenců. Další se podle legend samy od sebe umí otáčet nebo se pohybovat – mohou se o Vánocích chodit koupat do moře nebo se jít napít do jezera. Donedávna lidé na Hebridách některým kamenům dokonce přinášeli oběti.

Popis: Po pravé straně silnice z Klobuk do Telců se tyčí menhir, někdy zvaný také Kamenný muž nebo Zkamenělý pastýř. Z dálky připomíná svým obrysem shrbenou lidskou postavu, je ale podstatně větší. Jde o téměř 3,5 m vysoký a 1 m široký tmavý pískovcový kámen; jeho hmotnost se odhaduje na 5 tun. Lidé z okolí ho chovali v úctě, a když byl v polovině 19. století povalen, znovu ho slavnostně postavili a ověnčili.

Počátkem 90. let 19. století zde probíhal *archeologický výzkum pod vedením prof. J. L. *Píče za účelem zjistit stáří menhiru, což se ale nepodařilo. Při dalším výzkumu v r. 1898 se opět dataci menhiru nepovedlo objasnit. Ukázalo se ale, že je zasazen v písčité vrstvě nad podloží skálou, a nemůže být tedy zbytkem po přirozeně odvětralém pískovcovém bloku, nýbrž musel být vztyčen uměle.

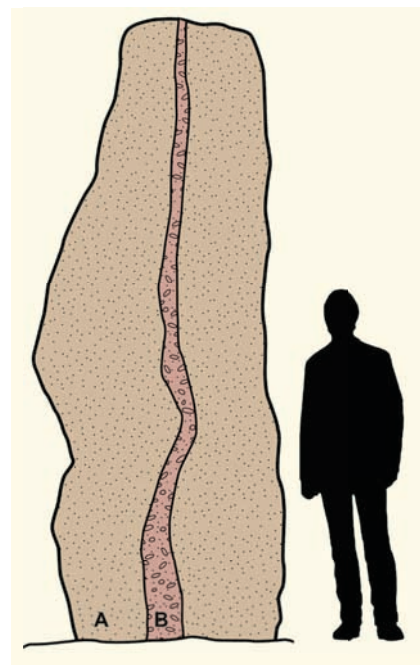

I k menhiru u Klobuk se váže řada pověr. Říkalo se o něm, že při každém zvonění na klobuckém kostele postoupí o krok ke kostelu a že až k němu dojde, bude soudný den. Podle pověstí měl mít původně u sebe Zkamenělý pastýř i kamenné stádo ovcí, které ale není nijak doloženo.

Na nedávném *leteckém snímku okolí menhiru bylo možné rozeznat půdorys protáhlé lichoběžníkové stavby. Nelze vyloučit, že šlo o pohřební *mohylu z období eneolitu, tedy z doby, která by mohla připadat

v úvahu pro vztyčení klobuckého kamene. Stáří i funkce dané stavby jsou ovšem zatím krajně nejisté.

V prostoru mezi dolními toky Vltavy a Ohře není klobucký menhir jediný. Další důvěryhodné, ale už menší kameny můžeme najít u Drahomyšle na Žatecku, v Praze-Chabrech nebo v muzeu v Žatci, kam byl přenesen kámen z Března. Stáří žádného z nich není jasné. Možná sice pocházejí z období megalitů v západní Evropě, ale mohou být i mladší a nemusejí být všechny současné.

Mezi megalitické památky jsou někdy řazeny i kamenné řady u nedalekého Kounova, nad nimiž se vznášejí snad ještě více otazníků než kolem klobuckého menhiru. [ml]

Literatura: Sklenář 1977, 1996; Šarič – Štěpánek 2010.

Navigační bod: N 50°18'04.56", E 13°59'04.37" (u menhiru).

Přístup: Z doporučeného místa parkování v obci Klobuky po naučné stezce Z Klokovic do Klobuk, vedoucí po silnici na Telce a cestou doprava až k menhiru. Na lokalitu lze jít i z druhé strany od obce Telce.

Rizika: V místě menhiru platí zákaz zastavení.

Okolí: [1] Klobuky (KD), ruiny gotické tvrze ze 14. století: N 50°17'41.23", E 13°59'17.12" (0,8 km).

[2] Třebíz (KD), Národopisné muzeum Slánska se skanzenem: N 50°16'10.72", E 13°59'29.60" (3,6 km).

[3] Panenský Týnec (LN), nedostavěný kostel Panny Marie: N 50°17'46.57", E 13°55'00.18" (4,9 km).

[4] Neprobylice u Kutrovic (KD), tvrz Hrádek: N 50°15'52.40", E 14°01'39.58" (5,1 km).

[5] Žerotín u Panenského Týnce (LN), zřícenina hradu: N 50°17'09.34", E 13°54'35.39" (5,6 km).

↑ *Bokorys klobuckého menhiru, pohled zhruba od severu. Materiálem objektu je hnědý středozrný železitý pískovec (A), středem prochází vrstva slepence (B). Hornina pochází z okolí Klobuk, příp. z údolí Žerotického potoka u Kokovic. Podle Šarič – Štěpánek 2010.*

↖ *Letecká fotografie menhiru s patrnými porostovými příznaky, prozrazujícími půdorys lichoběžníkovité stavby. Foto Z. Smrž, 2009.*

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Čísecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.